

Кириленко К. М.,доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри філософії
Київського національного університету культури і мистецтв
(Київ, Україна), E-mail: katerinasophia@ukr.net

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЯК МІСЦЯ ЗУСТРІЧІ ЗАХІДНОЇ ТА СХІДНОЇ КУЛЬТУРНИХ ПАРАДИГМ

***Анотація.** Предметом вивчення є інноваційний потенціал України, унікальність якого сформована глибинним дуалізмом двох парадигм – Заходу та Сходу, – що імпліцитно поєдналися в українській культурі. Аналіз особливостей західного та східного типів культури шляхом порівняння їх ключових ознак здійснюється з метою обґрунтування інноваційних можливостей української культури. Інноваційний потенціал української культури є востребованим в контексті розв'язання нагальних проблем життя сучасного українського суспільства, в контексті подолання світоглядної кризи сучасності.*

***Ключові слова:** Західна парадигма культури, східна парадигма культури, інноваційні виваходи українців, інтелектуальний потенціал України.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Філософська думка, що має особистісний спосіб існування, має тісний внутрішній зв'язок із ширшим контекстом, до якого належить людина. Немає універсальної, космополітичної за своєю суттю філософії, є національні філософські школи. Кожна з них має свої особливості і у аспекті проблематики, яку з'ясує, і у аспекті особливостей її з'ясування. Національні традиції не є локальними утвореннями, вони репрезентують ширші контексти, до яких належать.

Коли говорять про особливо фундаментальний, широкий контекст спільності, вживають такий термін, як парадигма. Цей термін знаходимо ще у Платона, який позначав ним наявні прообрази, зразки всього існуючого. У перекладі із давньогрецької слово означає «зразок, приклад, наскрізне, традиційне». У філософії науки поняття парадигми отримало ще один аспект. Так, американський філософ Томас Кун під парадигмою розумів «модель постановки проблем та їх розв'язання науковим співтовариством». [10, с. 11]. Тож парадигма – це сукупність передумов, що визначають пізнання та є визнаними на певному його етапі, це спільна модель постановки та розв'язання проблеми, яка є зразковою, це традиція філософування та відповідний їй тип культури, що характеризуються спільним розумінням меж, завдань, можливостей філософії. Це поняття вказує на наявні загальні тенденції в розвитку тієї чи іншої епохи у вигляді провідних ідей, поглядів, цінностей, що проявляють себе у культурі, науці, мистецтві, а також у різних сферах життя людини. Вони формують певний спосіб бачення універсуму, ціннісні настанови, загальноприйняті нормативи, наскрізні тенденції тощо. У філософії говорять про такі парадигми філософування, як західна та східна.

Географічність термінів хоч і вказує на відповідний регіон, в якому відбувалося становлення цих двох підходів (так, батьківщиною Заходу є антична цивілізація, Сходу – цивілізація Індії та Китаю), але не визначає ореолу їх поширення. Географічна приналежність не є домінуючою. Як культура в цілому, так і окрема людина, географічно перебуваючи на Заході, може репрезентувати Схід чи тяжіти до нього і навпаки.

Парадигми філософування існують лише в певних національних та особистісних втіленнях, які репрезентують їх у більшій чи меншій мірі. Втім, у деяких регіонах та країнах можна відслідкувати наявність як східних, так і західних рис. Зокрема, українська культура, що завдяки індоєвропейському корінню має багато спільного зі східною культурою, конституюючим чинником свого становлення позиціонує світоглядні християнські цінності західного типу мислення. Цю зустріч куль-

тур Заходу і Сходу як надію на з'яву нового типу культури передбачав Шпенглер у «Сутінках Європи», про Україну як оазис європейського ренесансу писав Микола Хвильовий, на «прикордонний» характер української культури вказували М. Бердяєв, М. Данилевський, М. Карамзін, В. Липинський, П. Савицький, В. Соловйов, П. Сувчинський, П. Толочко, Г. Флоровський, О. Хомяков та багато інших дослідників.

Невирішені раніше частини загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Світоглядні пошуки людства на початку XXI століття, що пов'язані з необхідністю розв'язання ним глобальних проблем; суспільно-політичні виклики, перед обличчям яких опинилась об'єднана Європа нині; нагальна потреба у нових, не почутих сповна дотепер, суб'єктах світового співтовариства, що здатні бути носіями креативних ідей та активними їх впроваджувачами, – все це пов'язане з пошуком нових, інноваційних за своєю суттю, ідей, яких потребує сучасне людство. Не даремно очільники світової політики так багато уваги останнім часом приділяють Україні та розв'язанню її проблем; ними керують не лише міркування власної безпеки, яка опиняється під загрозою у випадку дестабілізації ситуації в Україні, вони захоплені силою народного духу, спротиву, що давно став поодиноким у Європі, але з такою вражаючою частотою та силою спалахує в Україні протягом станнього десятиліття. Чи пов'язані ці надії на Україну з глибинними коренями Сходу та Заходу, що переплелися в тілі української культури? Роздумаю над цією проблематикою присвячена дана стаття.

Метою статті є відстеження інноваційного потенціалу української культури, що імпліцитно присутній у ній та все частіше проявляє себе у створенні артефактів культури, науки та мистецтва, і який пов'язаний із присутністю в українській культурі ознак східної та західної традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми засвідчує, що вивчення даної проблематики здійснюється переважно в теоретичному аспекті, з домінантою з'ясування історико-культурологічних аспектів, через які проявляє себе дуалізм Заходу та Сходу в українській культурі. Пошлемось для прикладу на знакову працю Ігоря Шевенка «Україна між Заходом і Сходом» [14], дисертацію Демещенко В. В., що присвячена вивченню взаємодії культур Сходу і Заходу як фактору становлення світової культури [5], чи на одну зі статей з теми: С. Кость «Між Сходом і Заходом. (Проблема історичної орієнтації на сторінках західноукраїнської преси першої половини ХХ ст.)» у Віснику Львівського університету [9]. Слід також зазначити, що західна та східна парадигми неодноразово висвітлювалися науковцями, які як вказували на необхідність діалогу Заходу і Сходу, так і здійснювали компаративістські дослідження: В. Біблером, М. Вебером, А. Гусейновим, Х.-Г. Гадамером, М. Конрадтом, Е. Левінасом, М. Реріхом, М. Хайдеггером та ін. Втім, інноваційний потенціал їх зустрічі в українській культурі не був предметом окремого вивчення науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для початку охарактеризуємо особливості західної (окцидентальної) та східної (орієнтальної) парадигм філософування та визначимо критерії для їх порівняння. Такими критеріями можуть бути: співвідношення «людина і світ», «людина і суспільство», «світське та релігійне», «традиція та новаторство» (чи спосіб збереження та трансляції своїх здобутків).

В контексті з'ясування місця людини у світі та розуміння нею того середовища, в якому вона живе, західна традиція вибудовує модель «механічного світу», який не лише рухається як досконалий механізм, але і має свого дослідника – людину, яка вичленовується зі світу, із природного середовища. Обґрунтовується настанова на активне втручання людини у світ, в природу, звідки вона може і повинна взяти все необхідне для свого життя. Метою цього втручання у світ є його вдосконалення, покращення, а, як наслідок, необхідним є вивчення світу з натуралістичної точки зору. Для західної традиції природниче знання має більшу вагу за усіляке інше

знання. Домінуючою концепцією пізнання світу в західній філософії є раціоналізм, важливим є його науковий апарат: суб'єкт, об'єкт пізнання, закони, категорії тощо. Схід навпаки має пієтет перед світом, в якому живе людина, навіть географічна велич просторів наштовхує на поклоніння йому. Вибудовується модель «органічного світу», якому притаманна єдність людини із середовищем; людина поглинається цим середовищем і розчиняється у ньому в сенсі злиття з його особливим духовним порядком чи законом. Їй властиве споглядальне відношення до світу, вона відмовляється від активного втручання у природний процес. Сходу властиве усвідомлення меж природничого знання, яке не має особливого статусу і нічого не додає до розуміння суті існуючого; пошук перспектив майбутнього не залежить від вдосконалення розумових (раціональних) здібностей людини. У східній традиції, зокрема, китайській, «мудра людина не пізнає світ, а «смакує гармонією» і тому радіє життю» [1, с. 143]. У світорозумінні Сходу над поняттями домінують образи, життєва чуттєвість, інтуїція. Світ речей, у якому живе людина, проголошується фікцією, в ньому панує майя. Майя – ім'я богині в індійській релігії та філософії, яка уособлювала принцип обману у світі; це магічна сила створення, ілюзія, видимість, перевтілюючий принцип, який визначає існування світу. Німецький філософ Артур Шопенгауер ввів словосполучення «покривало Майя», що означало ілюзорний характер світу, праці філософа зробили цей термін популярним на Заході. Східна традиція пропагує ідею постійного всебічного самовдосконалення людини, вдосконалення світу при цьому не є головним і не завжди супроводжує цей процес. Універсум здійснюється в людині і через людину, тому її внутрішній розвиток є запорукою світової еволюції. Індійський мислитель Свами Вивекананда писав: «Людина народжується для того, щоб підкорити природу, це справедливо, а Захід під «природою» розуміє лише фізичний, зовнішній світ, але є ще внутрішній світ людини. І в цьому внутрішньому світі людина Сходу – своя, як і людина Заходу – своя у світі зовнішньому» [3, с. 7]. Захід, таким чином, асоціюється з парадигмою антропоцентризму, а Схід – з парадигмою космоцентризму.

Стосунки людини із іншими людьми, із світом суспільства також є відмінними на Заході та Сході. Захід акцентує увагу на соціальному «Я» людини, розуміє соціальний аспект як домінуючий у ній. Важливим для розвитку людини є з'ясування її місця у суспільстві, значна увага приділяється кар'єрному росту, соціальному становищу, статкам у порівнянні із іншими тощо. Людина прагне до здобуття певного місця у суспільстві, до з'ясування своїх прав та свобод у ньому. Оскільки влада суспільства розглядається як замах на свободу особистості, то людина Заходу прагне самостійності, відстоює індивідуалізм. На Сході домінує особистісний аспект людини, пропагується особисте самовдосконалення. Влада суспільства не є зазіханням на свободу особистості, а постає гарантом її безпеки, приналежність до певної традиції є запорукою правильного особистісного шляху розвитку. (Схід тому історично тяжіє до монархічних суспільних утворень, в той час як західна історія є шляхом багатовікової боротьби із будь-якими проявами монархізму та тоталітаризму)

Відмінності окреслених парадигм помітні також в контексті порівняння релігійного та світського аспектів. Для західної традиції Бог постає персоніфікованим, він є володарем своєї, чітко відокремленої сфери, він є захисником та рятівником, який потребує від людини всебічної самовіддачі та віри, за що винагороджує благами вищого потойбічного життя, яке не можливо досягнути розумом. Релігійне життя людини тому відокремлене від світського, земного, так, як відокремлені розум та віра. «Богу богове, а кесарю кесарево», – цей біблійний вислів (Єв. від Матфея, гл. 22, в. 15-21) ще від часів Римської імперії є ключовим для західного типу мислення. Церква та держава хоч і мали практику тісних взаємопроникаючих стосунків, прагнуть розмежування як більш досконалої моделі існування. Запорукою вдосконалення світу, у якому живе людина, є самовдосконалення людського розуму, досягнення

науки та техніки є двигуном прогресу. Саме поняття прогрес має науково-технічний характер, навіть тоді, коли мова йде про розвиток духовної сфери. Наука та техніка визнаються спроможними розв'язати всі, навіть соціальні та історико-культурні проблеми, наука постає двигуном прогресу. На Заході сформувався саєнтизм як світоглядно-методологічна настанова, що пропагує ці постулати. Культура Заходу має світську орієнтацію. У науці, в свою чергу, домінує натуралістично-емпірична проблематика. Схід, натомість, знає не теологічного, а філософського бога, який постає учителем, провідником у світ вищого істинного знання. Східна традиція визнає світовий принцип, світовий закон, який є причиною існування світу природи і людини (рита, брахма, дхарма, дао тощо). У багатьох випадках боги самі опиняються в залежності від надприродного світового космічно-морального закону. На Сході відсутня західна ідея одноразовості світового процесу, яка акцентує увагу на приході Спасителя. Їй протиставлена ідея вічності повторення, нетривалості та неважливості життя індивіда у порівнянні з космічною історією. Доля людини залежить від визнання цього закону. Вище знання потрібне людині не колись після смерті як порятунком душі, воно конче необхідне у цьому світі, бо все існуюче є проекцією вищих сил, без постійного зв'язку з якими світ втратить своє існування. Світське та релігійне життя тісно переплетені між собою і постають як єдине ціле. Предметний світ є або незрозумілою грою вищих сил, фікцією, яка не заслуговує на особливу увагу, а тим паче вивчення; або продуктом людської уяви чи думки, тому, з одного боку, ілюзорним, а з іншого, – таким, що затягує людину у потік життєвого павутиння, яке приносить лише страждання (буддизм проголошує тотожність буття та страждання). Все має бути пронизане вищим духовним змістом, у тому числі світська сфера життя людини. Східна культура має релігійну орієнтацію. Шляхом до вдосконалень та змін світу є не наука та техніка, а особиста духовна пошукова діяльність людини; технічні та технологічні пошуки людини можливі в тому числі поза рамками традиційної науки, а також можуть бути зреалізовані всупереч очікувань від неї середовища, поза встановленими наперед стандартами. Оскільки у філософській думці Сходу домінує морально-етична проблематика (особливо в китайській філософії), а не природниче знання, його можна здобути лише у процесі постійного внутрішнього та міжособистісного діалогу.

По-різному також зберігають та передають наступним поколінням свої знання Захід та Схід. Захід пропагує необхідність зведення великої кількості знань до вихідних положень, які мають універсальний всезагальний характер. Науковець Заходу фіксує основоположне, ключове, головне; нетипове ним до уваги не береться (відомим є вислів про те, що виключення із правила є лише підтвердженням цього правила). Західна традиція взагалі виключила з поля своєї уваги цілий ряд тем, які перебувають поза концепцією розуму, влада якого над науковцем Заходу і нині лишається дуже великою. Схід навпаки зорієнтований на сприйняття і збереження великої кількості дрібниць, нетипового і особливого, бо саме у ньому і проявляється розмаїття і багатство життя. Розум для східної традиції не має особливого статусу, він не може досягнути весь світ. (Головний трактат даосизму починається зі слів: «Дао, що може бути назване, не є істинне Дао», – переклад з російської автора.) [11] Різні відношення до набутих попередниками знань робить різними і моделі розвитку Заходу та Сходу. Західний світ розвивається так, неначе рухається східцями, що ведуть до уявної вершини, кожен наступний щабель позиціонує себе як вищий і кращий за попередній, як такий, що знаходиться ближче до істини, пізнання та досягнення якої і є метою розвитку. Культура спрямована на пошук раціональної істини. Кожна наступна епоха відмежовується від попередньої; хоч і вбирає у себе її спадок, але не акцентує на цьому уваги, вважаючи за необхідне довести свою цілковиту новизну, самобутність. Західна модель розвитку – лінійна, послідовна, у ній є підпорядкованість того, що було раніше тому, є нині. На Заході домінує новаторство. Схід можна порівняти з віялом, що має вихідну точку, з якої у різні боки ви-

ходять стулки, кожна у своєму напрямку, кожна спрямована на розробку і всебічне вдосконалення якоїсь своєї проблеми, і всі вони водночас можуть бути зібрані докупи і скласти одне взаємодоповнюване ціле. Схід не знає принципової відмінності у культурфілософських проблемах різних епох, мислителі продовжують розробляти проблеми, які вивчали їх попередники, для дослідника Сходу важливо обґрунтувати свою приналежність до вже існуючої традиції і позиціонуватися у якості її речника; так, відомий китайський філософ Конфуцій вважав себе не самостійним мислителем, а тлумачем стародавніх трактатів. На Сході традиція домінує над новаторством.

Відмінності між Заходом та Сходом [7; 12], про які йшла мова вище, дають підстави багатьом мислителям, зокрема, німецькому філософу XIX-XX ст. Максу Веберу стверджувати про існування двох типів культури: «західної» – раціоналістичної, утилітарної, і «східної» – ірраціональної, містичної. [2]

Як влучно зазначила українська дослідниця Л. Косар, «Захід і Схід колись були неподільні. Згодом колись одне ціле розпалося на дві частини, спочатку з необхідності, а потім за інерцією. Але такий поділ не може бути нескінченним, десь має бути його межа. До того ж одна половина не може існувати без іншої, вони шукають і знаходять одна одну. І тоді, коли Схід і Захід знаходять один одного, свідомість виходить на новий рівень. Змінюється їх зміст, змінюються кордони, але існування їх неминуче, як неминуче існування двох боків одного» [8]. Хто зна, можливо ми стоїмо на порозі нової синкретичної ери, у якій «сама історія, сама необхідність робить неминучою Зустріч культур у просторі (Схід-Захід) і в часі (минуле-теперішнє, заради майбутнього)» [8].

На нашу думку, осередком цього синкретизму є (і потенційно може стати ним більш помітно) українська культура, духовний та інтелектуальний потенціал якої не був сповна поцінований та широко розтиражований дотепер. Інноваційні розробки українців посідають окреме місце серед винаходів сучасників. Вони неначе пропонують очевидне, вражають своєю простотою та доступністю, але яка стає можливою лише за принципово нового бачення світу. В них можна відстежити характерні риси як західного, так і східного типу мислення, в них переплітаються ознаки двох культурних типів, що визначає їх особливості.

Унікальні винаходи українців за часів незалежності були свого часу підібрані журналістами. Як зазначає одне з інтернет-видань, «щорічно українські вчені створюють близько 15 тис. винаходів.» [4]. Це і вітряк на балконі, і автомобіль, що працює на повітрі, і екологічні батарейки, і спосіб орієнтування морської води, і спосіб приборкання ураганів, і істивний поліетилен, і безкровний аналіз крові, і рідкий струменевий скальпель, і годинник-глюкометр для діабетиків, і навіть шоколадні цукерки для схуднення. Якщо додати до цього високий ІТ-потенціал українських розробників та їх успіхи на цій ниві, картина буде ще переконливішою. [13] Деякі з цих винаходів, як стверджують інтернет-джерела, вже отримали замовлення на реалізацію та успішно використовуються.

Значна частина українських інновацій постає як альтернатива саєнтизму, світоглядно-методологічні позиції якого є потужним двигуном розвитку західної культури; як наслідок, має місце особиста пошукова діяльність людини, яка у якості альтернативи академічним знанням використовує інтуїцію, яка покладається на інсайт, а не на розумові здібності, а останні, в свою чергу, тлумачить значно ширше за їх академічне трактування. Раціональне та ірраціональне, які успішно поєднуються в згаданих вище та інших винаходах, є яскравим свідченням синкретичної єдності світоглядно-методологічних настанов Заходу та Сходу. І тут важливо наголосити на принциповому моменті, а саме: має місце єдність двох парадигм, що імпліцитно присутні в українській культурі, і які мають потужний потенціал розвитку, що вже активно заявляє про себе, а не тяжіння українського світу до Заходу чи Сходу у пошуку стандартів майбутнього розвитку. (Дискусії про західний чи східний вектор розвитку України мають при цьому дещо видозмінений

вигляд та завуальований контекст: репрезентантом західної культури закономірно постає Європа, в той час коли східної ним де-факто є Росія)

Звичайно, скептики скажуть, що цікаві винаходи мають місце не лише в Україні (хоча в Україні їх чомусь особливо багато), що ці винаходи та їх розробники далекі від роздумів про діалектику Заходу та Сходу (хоча дослідник не завжди рефлексує над походженням свого винаходу, а послідовне слідування українськими винахідниками принципам західної науки навряд чи зробило б їх винаходи можливими). На нашу думку, наявність таких цікавих та самобутних розробок засвідчує потужний потенціал не лише окремих українців, але й тієї духовної традиції, що проявляє себе через них. Усвідомлення внутрішнього змісту її двигуна дозволить не лише проаналізувати окремі винаходи, але й накреслити магістральний напрямок розвитку та втілення глибинного духовного потенціалу, що так наполегливо проявляє себе.

Нині багато уваги приділяється процесам інтеграції України у європейський простір, в цьому контексті зелену вулицю отримує втілення європейських розробок та досвіду в різних сферах українського життя. Втім, ми часто забуваємо, що європейський досвід диференційований на досвід окремих національних традицій, які і складають інтегровану Європу, а наш деперсоніфікований «європейський досвід» часто є особистим сумарним враженням від споглядання життя розвинених країн, а не конкретними реаліями цього життя. Ми схильні не помічати власних цікавих розробок, часто сповна не використовуємо власного потенціалу. Статус цього потенціалу для нас самих набирає ваги лише після його поцінування партнерами з інших країн.

Україна має свій власний духовний та інтелектуальний потенціал, свій власний шлях розвитку. Його унікальність сформована глибинним дуалізмом двох світових парадигм, що зустрілися та поєдналися в українській культурі. Інноваційні можливості цього потенціалу можуть не лише і надалі формувати унікальність українського світу, але й запропонувати нові змісти, яких потребує сучасний глобалізований, але не деперсоніфікований світ.

Висновки дослідження. Як зазначив Іван Дзюба, «в сучасній українській культурі ... ще не окреслений виразно її соборноцілісний образ» [6]. Без самоусвідомлення немає становлення та розвитку як окремої особистості, так і цілого національного освіти. Тому визначення геному нації є важливим не лише для істориків, це першочергове завдання тих, чії погляди спрямовані у майбутнє. «Найплідніший шлях до утвердження національної самобутності, можливо, пролягає через ... розкриття універсального первня в самобутності, тобто через таку інтерпретацію національного буття, яка зробила б його зрозумілим і важливим для людей усього світу» [6]. Внутрішнім двигуном розвитку української культури, на нашу думку, є динамічна імпліцитна єдність західного та східного начал, що творять не лише її історичну самобутність, але й містять потужний інноваційний потенціал. Цей потенціал вже наполегливо заявляє про себе. Він може бути рятівним не лише в контексті розв'язання нагальних соціально-політичних та економічних проблем життя сучасного українського суспільства. Цей потенціал має велике майбутнє в контексті творення нових змістів, що конче необхідні сучасному світу, в контексті виходу із світоглядної кризи та розв'язання глобальних проблем.

Тому окрім дискусії про шляхи розвитку України, що мають бути спрямовані чи то на Захід, чи то на Схід, варто звернутися до аргументованого та детального обґрунтування самобутності українського світу, що проявляє себе в єдності різностей. Про необхідність саме такої форми єдності в сучасному науковому дискурсі неодноразово писали дослідники. Досвіт наявності такої єдності сам по собі може бути продуктивним.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку можуть відкрити дослідження, предметом розгляду яких стане вивчення національно потрактовано-

го Заходу і Сходу та їх проявлення в тілі української культури з метою розширення її інноваційних можливостей. Цікавим та корисним також буде досвід вивчення наявності згаданого синкретизму в тілі інших національних культур.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бичко А. К. Історія філософії: Підручник / А. К. Бичко, І. В. Бичко, В. Г. Табачковський. – К.: Либідь, 2001. – 408 с.
2. Вебер М. Избранные произведения: Пер. с нем.; сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; предисл. П. П. Гайденко; коммент. А. Ф. Филиппова / М. Вебер – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
3. Вивекананда Свами. Философия йоги. (сер. В поисках истины) М.: Рипол Классик. – 2003г. – 400 с.
4. Винаходи українців, які відомі світові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://espresso.tv/article/2015/07/24/top_22_ukrayinskykh_vynakhody___bez_yakykh_by_ne_isnuvav_svit (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
5. Демешенко В. В. Взаємодія культур «Сходу» і «Заходу» як фактор становлення світової культури. Автореф. дис... канд. іст. наук: 17.00.01 / В. В. Демешенко; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. — К., 2005. — 20 с.
6. Дзюба І. Україна-Росія: концептуальні основи гуманітарних відносин [Електронний ресурс] / І. Дзюба — К., 2001. — Розділ V. — С. 265–333.] – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/gizne/dros.htm> (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
7. Конрад Н. И. Запад и Восток / Н. И. Конрад. – М.: Наука. 1972. – 496 с.
8. Косар Л. П. Проблема етичних цінностей заходу і сходу: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / Л. П. Косар // Мультиверсум : Філософський альманах : [збірник наукових праць] / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – Вип. 44. – С. 182–191. – Режим доступу: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_44/Kosar.htm (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
9. Кость С. Між Заходом і Сходом (Проблема історичної орієнтації на сторінках західноукраїнської преси першої половини ХХ ст.) [Електронний ресурс] / С. Кость – Вісник Львів. ун. Серія журналістики. – 2004. Вип. 25. – С. 260-273. – Режим доступу: http://journal.lnu.edu.ua/publications/visnyk25/Visnyk25_P2_07_Kost.pdf (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
10. Кун Т. Структура научных революций. / Т. Кун. Пер. с англ. И. З. Налетова. Общая ред. и послесловие С. Р. Микулинского и Л. А. Марковой. – М.: Прогресс, 1975. – 288 с.
11. Лао-Цзи. Дао Де Цзин. / Лао-Цзи // Древнекитайская философия. – М., Мысль, 1972–1973. – Т. 1. – 363 с., Т. 2. – 384 с.
12. Рерих Н. К. Восток - Запад / Н. К. Рерих. Сост. и предисл. Л. В. Шапошниковой. – М.: МЦР, 1994. - 104 с.
13. Унікальні винаходи українців, які допомогли людству [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/24_unikalni_vinahodi_ukrayintsiv_yaki_dopomogli_lyudstvu_n603395 (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
14. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку ХVІІІ століття [Електронний ресурс] / І. Шевченко / авторизований переклад з англійської Марії Габлевич, під редакцією Андрія Ясіновського. Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії 2001.ХІХ+250 с. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ishevch/ishev.htm> (дата звернення 20.06.2016) – Назва з екрана.
15. Юнг К. Г. Йога и запад: Сборник / К. Г. Юнг. – Львов : Инициатива, 1994. – 232 с.

REFERENCES:

1. Bichko A. K., Bichko I. V., Tabachkovs'kiy V. G. Istoriya filosofii: Pidruchnik [History of Philosophy: Textbook]. – K.: Libid', 2001. – 408 s.
2. Veber M. Izbrannye proizvedeniya [Favourites Works], Per. s nem.; sost., obshch. red. i poslesl. Yu. N. Davydova; predisl. P. P. Gaydenko; komment. A. F. Filippova. - M.: Progress, 1990. - 808 s.
3. Vivekananda Svami. Filosofiya yogi. (ser. V poiskakh istiny) [Philosophy of yoga] – M.: Ripol Klassik. - 2003g. - 400 s.
4. Vynakhody ukraintsiv, yaki vidomi svitovi [Ukrainian Inventions, known worldwide] [Electronic resource]. – Access mode: http://espresso.tv/article/2015/07/24/top_22_ukrayinskykh_vynakhody___bez_yakykh_by_ne_isnuvav_svit
5. Demeshchenko V.V. Vzaiemodiia kultur «Skhodu» i «Zakhodu» yak faktor stanovlennia

svitovoi kultury [Interaction of Cultures «East» and «West» as a factor in the formation of world culture], Avtoref. dys; Kyiv. nats. un-t kultury i mystets. — K., 2005. — 20 s

6. Dziuba Ivan. Ukraina-Rosiia: kontseptualni osnovy humanitarnykh vidnosyn [Ukraine-Russia: conceptual bases of humanitarian relations] [Electronic resource]. — K., 2001. — Rozdil V. — S.265-333 – Access mode: <http://litopys.org.ua/rizne/dros.htm>

7. Konrad N. I. Zapad i Vostok [West and East]. – M.: Nauka. 1972. – 496 s.

8. Kosar L. P. Problema etychnykh tsinnosti zakhodu i skhodu: porivnialnyi analiz [Problem ethical values of East and West: comparative analysis] [Electronic resource] // Multyversum : Filozofskiyi almanakh : [zbirnyk naukovykh prats] / In-t filosofii im. H.S. Skovorody NAN Ukrainy. – K.: Ukrainskyi Tsentr dukhovnoi kultury, 2004. - Vyp. 44. – S. 182-191. – Access mode: https://www.filosof.com.ua/Jornel/M_44/Kosar.htm

9. Kost S. Miizh Zakhodom i Skhodom (Problema istorichnoi oriantatsii na storinkakh zakhidnoukrainskoi presy pershoi polovyny KhKh st.) [Between East and West (the historical problem of targeting Western media pages first half of the twentieth century.)] [Electronic resource], Visnyk Lviv. un. Serii zhurnalistyky. – 2004. Vyp. 25. – S. 260–273. – Access mode: http://journal.lnu.edu.ua/publications/visnyk25/Visnyk25_P2_07_Kost.pdf

10. Kun T. Struktura nauchnykh revolyutsiy [The Structure of the Scientific Revolutions] / Per. s angl. I. Z. Naletova. Obshchaya red. i posleslovie S. R. Mikulinskogo i L. A. Markovoy. – M.: Progress, 1975. – 288 s.

11. Lao-Tszi. Dao De Tszin. [Tao Te Ching] // Drevnekitayskaya filosofiya. – M., Mysl', 1972-1973. – T. 1. – 363 s., T. 2. – 384 s.

12. Rerikh N.K. Vostok-Zapad [East-West] / Sost. i predisl. L.V. Shaposhnikovoy. – M.: MTsR, 1994. – 104 s.

13. Unikalni vynakhody ukrainsiv, yaki dopomohly liudstvu [Unique Ukrainian inventions that have helped humanity] [Electronic resource]. – Access mode: http://24tv.ua/24_unikalni_vinahodi_ukrayintsiv_yaki_dopomogli_lyudstvu_n603395

14. Shevchenko Ihor. Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom. Narysy z istorii kultury do pochatku XVIII stolittia [Ukraine between East and West. Essays on Cultural History to the XVIII century] [Electronic resource]. – Lviv: Instytut Istorii Tserkvy Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii 2001. XIX+250 s – Access mode: <http://litopys.org.ua/ishevch/ishev.htm>

15. Yung Karl Gustav. Yoga i zapad: Sbornik [Yoga and West: collections]. – L'vov: Initsiativa, 1994. – 232 s.

Кириленко Е. М., кандидат философских наук, доктор педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой философии Киевского национального университета культуры и искусств (Киев, Украина), E-mail: katerinasophia@ukr.net

Інноваційний потенціал української культури як места зустрічі західної і східної культурних парадигм

Анотація. Предметом изучения является инновационный потенциал Украины, уникальность которого сформирована глубинным дуализмом двух парадигм – Запада и Востока, – которые имплицитно соединились в украинской культуре. Анализ особенностей западного и восточного типов культуры методом сравнения их ключевых особенностей осуществляется с целью обоснования инновационных возможностей украинской культуры. Инновационный потенциал украинской культуры востребован в контексте решения насущных проблем жизни современного украинского общества, в контексте преодоления мировоззренческого кризиса современности.

Ключевые слова: Западная парадигма культуры, восточная парадигма культуры, инновационные изобретения украинцев, интеллектуальный потенциал Украины.

Kyrylenko K., Phd in philosophical science, Doctor of Pedagogical Sciences, Head of the Department of Philosophy of Kyiv National University of Culture and Arts, (Kyiv, Ukraine), E-mail: katerinasophia@ukr.net

Innovative potential of ukrainian culture as a meeting point of western and eastern cultural paradigm

Abstract. The subject of the study is the innovation potential of Ukraine, whose uniqueness is formed by dualism of two paradigms – Western and Eastern – that is implicitly combined in Ukrainian culture. Analysis of features of the Western and Eastern types of culture is carried out by comparing their key traits in order to justify innovative capacities of Ukrainian culture that is a

meeting place of these cultures.

Innovative developments clearly demonstrate originality of Ukrainian innovative potential of Ukraine. These developments suggest the obvious, impress by its simplicity and accessibility, which becomes possible only by radically new vision of the world. Most of Ukrainian innovations are presented as an alternative to the scientism, whose ideological and methodological positions are a powerful engine of the development of Western culture; as a result, there is a personal search that uses intuition, which relies on insight, not the mental abilities, that is a typical Eastern way of search. Besides a significant number of IT developments examples of such innovations are a windmill on a balcony, a car that runs on air, ecological batteries, method of seawater desalination, a way of taming hurricanes, edible polyethylene, bloodless blood test, liquid inkjet scalpel, clock-glucometer for diabetics and even chocolates for weight loss. Rational and irrational that successfully combines in modern Ukrainian inventions, is a clear indication of syncretic unity of Western and Eastern ideological and methodological guidelines.

The existence of such interesting developments demonstrates the powerful potential of both Ukrainians and the spiritual tradition that manifests itself through them. The uniqueness of the Ukrainian spiritual tradition is formed by deep dualism of the West and the East. The innovative potential of Ukraine is able to offer new content, which is required by modern globalized world. This potential is required for solving the urgent problems of modern Ukrainian society in the context of overcoming the ideological crisis of our time.

Keywords: *Western cultural paradigm, Eastern cultural paradigm, Ukrainian innovative inventions, intellectual potential of Ukraine.*

УДК 1(091)

Ковтун А. Л.,

аспирант кафедры философии,

Днепропетровский национальный университет имени О. Гончара

(Днепр, Украина), E-mail: anastasia.kovtyn@gmail.com

ТЕОРИЯ ДВОЙНИКОВ И МОДАЛЬНЫЙ РЕАЛИЗМ ДЭВИДА ЛЬЮИСА

Аннотация. *Статья посвящена одному из ключевых представителей современной аналитической философии – Дэвиду Льюису. Наибольшую известность философ получил благодаря его «теории двойников». В статье раскрывается понятие теории двойников, которая являет собой своеобразную семантику для квантифицированной модальной логики, и основывается на восьми постулатах. Рассматриваемые нами объекты находятся в некоторых отношениях друг с другом, и философ выделяет основные виды их взаимоотношений. В статье анализируются некоторые понятия с которыми работает Льюис: он предлагает избавиться от оператора «возможно», вводит понятия «внутренне присущих свойств» и понятие «сравнительного сходства». В статье прослеживается эволюция взглядов Льюиса начиная с этапа «теории двойников», заканчивая воззрениями под названием «модальный реализм».*

Ключевые слова: *возможный мир, теория двойников, модальный реализм, квантифицированная модальная логика.*

Постановка проблемы: Понятие «возможного мира» является одним из ключевых для современной аналитической философии. Несмотря на то, что понятие было представлено впервые Г. Лейбницом в XVII веке, новые аспекты «возможных миров» были открыты философами в середине прошлого века. Считается, что в философский лексикон понятие возможного мира было заново введено С. Крипке. Однако через несколько лет после этого Д. Льюис начинает говорить о возможных мирах тоже. Если Крипке видит в возможных мирах лишь некий инструмент, которые помогают решить логические вопросы связанные с модальностью, то Льюис уделяет вопросу возможного мира больше внимание нежели, просто логическому инструменту.

Анализ исследований. Большинство отечественных работ, посвященных дан-